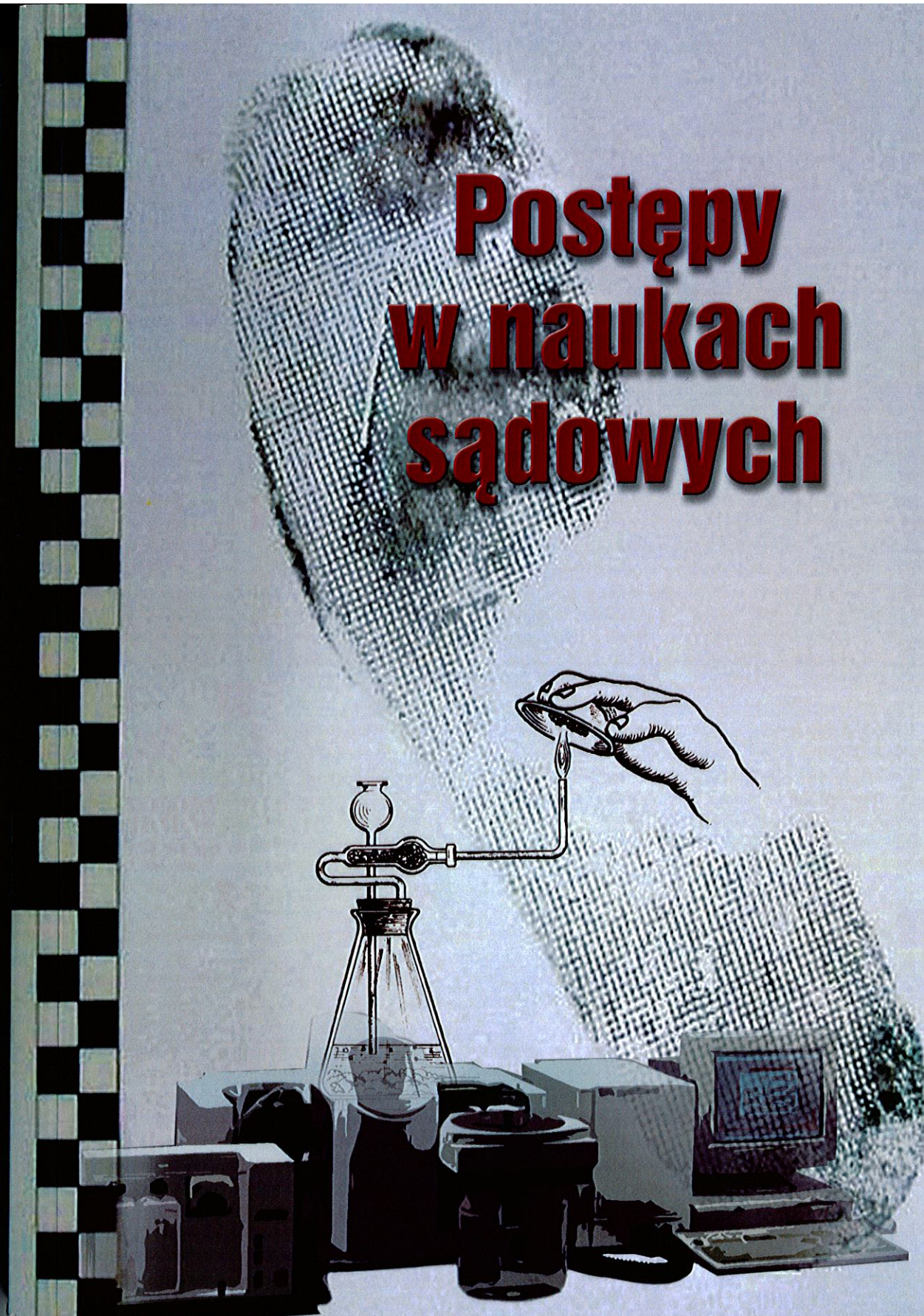

Postępy w naukach sądowych

Erazm Baran

Zakład Medycyny Sądowej, Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków

HISTORIA ZWIĄZKÓW POLSKIEGO TOWARZYSTWA MEDYCYNY SĄDOWEJ I KRYMINOLOGII Z INSTYTUTEM EKSPERTYZ SĄDOWYCH

Przedstawiając związki wymienionych w tytule instytucji, i to w ujęciu historycznym, zasadne jest odwołanie się do pewnych dat mających znaczenie dla zrozumienia i wyjaśnienia tych relacji.

W 1928 r. ukazuje się pierwszy numer *Czasopisma Sądowo-Lekarskiego* wydanego z inicjatywy profesora W. Grzywo-Dąbrowskiego. Jak głosił podtytuł – czasopismo miało być poświęcone medycynie, psychiatrii sądowej i kryminologii. W 1929 r. powstaje w Warszawie Instytut Ekspertyz Sądowych powołany do wydawania w postępowaniu karnym i cywilnym opinii „w zakresie skomplikowanych badań mikrofotograficznych, spektrograficznych i toksykologicznych”, jak ujmowało to rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 25 listopada 1929 r., a kolejne rozporządzenie z 1 listopada 1935 r. określało te badania jako „fizykochemiczne, toksykologiczne i biologiczne”.

Czasopismo Sądowo-Lekarskie nie odnotowało faktu powstania IES ani jego działalności w następnych latach. W 1936 r. w kronice *Czasopisma Sądowo-Lekarskiego* podano, że w dniu 17 maja 1936 r. w Warszawie odbyła się Konferencja Profesorów Medycyny Sądowej. Owocem tej konferencji było uchwalenie szeregu postulatów. Jeden z nich dotyczył „centralizacji badań sądowo-lekarskich” i został sformułowany następująco: „mając na względzie konieczność kształcenia lekarzy sądowych i postęp nauczania medycyny sądowej, Konferencja Profesorów Medycyny Sądowej z naciskiem podkreśla, że Zakłady Medycyny Sądowej Uniwersytetów przede wszystkim są powoływane do wykonywania badań sądowo-lekarskich m.in. badań z zakresu toksykologii, biologii kryminalnej itp. W zależności od nastawienia danego Zakładu i jego specjalizacji w tym kierunku. Z powyżej podanych po-

wodów Konferencja Profesorów Medycyny Sądowej uważa, że scentralizowanie powyżej podanych badań w Instytucie Ekspertyz Sądowych ze względu na rozwój medycyny sądowej za szkodliwe i nieodpowiednie” [wyróżnienia E. B.] To stanowisko zostało podtrzymane w referacie profesora W. Grzywo-Dąbrowskiego na XV Zjeździe Lekarzy i Przyrodników Polskich we Lwowie w lipcu 1937 r.: „scentralizowanie niektórych badań sądowo-lekarskich w Instytucie Badań Sądowych uważam za szkodliwe (na tym stanowisku stoją wszyscy profesorowie medycyny sądowej), gdyż spowodowałoby to w pewnej mierze pozbawienie Zakładów Medycyny Sądowej materiału naukowego i dydaktycznego”.

Tak więc, przytaczając te dwa dokumenty, można uznać, że stosunek medyków sądowych do IES nie był przyjazny, a raczej – delikatnie to ujmując – niechętny. Czym można by tłumaczyć ten niechętny stosunek? Zainteresowanie medyków sądowych Instytutem – wg mojej oceny – nastąpiło wówczas, kiedy w jego strukturę został wpisany Dział Biologiczny wprowadzony rozporządzeniem z dnia 1 listopada 1935 r. Dział ten powstał w listopadzie 1936 r., a rozpoczął pracę w styczniu 1937 r. W Dziale Biologicznym wykonywane były badania z dziedziny medycyny sądowej z wyjątkiem sekcji zwłok i badania osób żywych. Chodziło więc o badania laboratoryjne, takie jak badania na obecność śladów krwi, śladów nasienia, kału, badanie włosów, badania mikroskopowe cząstek ciała, oznaczanie tlenu węgla i badanie cech grupowych krwi w procesach o ustalanie ojcostwa. Może więc oprócz oficjalnie głoszonych argumentów, jak pozbawienie zakładów medycyny sądowej materiału naukowego i dydaktycznego [co było w pewnej mierze postulatem uzasadnionym – przypis E. B.], nieartykułowana była obawa utraty możliwości uzyskiwania wynagrodzeń za wykonywane przez medyków sądowych ekspertyzy, zwłaszcza gdyby rzeczywiście doszło do centralizacji tych badań wyłącznie w IES. Zwraca jednak uwagę fakt, iż to oficjalne, negatywne stanowisko Konferencji Profesorów Medycyny Sądowej wobec IES nie stanowiło przeszkody do tego, by na posiedzenia naukowe organizowane przez prof. W. Grzywo-Dąbrowskiego był zapraszany i wygłaszał referaty dr fil. Marian Westwałowicz, kierownik działu chemiczno-toksykologicznego IES. Na posiedzeniu 25 listopada 1937 r. przedstawił on referat pt. „Ze statystyki Instytutu Ekspertyz Sądowych (dział badań toksykologicznych)”, a na następnym zebraniu w dniu 27 stycznia 1938 r. „Przyczynek do metody Wachholza i Sieradzkiego oznaczania tlenu węgla we krwi”. Tematem kolejnego referatu (3 marca 1938 r.) było „Rozmieszczenie baru w narządach ciała”.

W 1937 r. we Lwowie na XV Zjeździe Lekarzy i Przyrodników Polskich zaakceptowana została propozycja profesora W. Grzywo-Dąbrowskiego o ut-

worzeniu Polskiego Towarzystwa Sądowo-Lekarskiego (PTMSiK) i jemu właśnie powierzono opracowanie statutu tej organizacji. W dniu 7 lutego 1938 r. do rejestru stowarzyszeń i związków Komisariatu Rządu m.st. Warszawy wpisane zostało stowarzyszenie pod nazwą Polskie Towarzystwo Medycyny Sądowej i Kryminologii. W dniu 3 marca 1938 r. odbyło się pierwsze zebranie organizacyjne, na którym powołano władze tego towarzystwa. Prezesem został profesor W. Grzywo-Dąbrowski. W strukturach władz towarzystwa znalazł się przedstawiciel IES, który został wybrany zastępcą członka komisji rewizyjnej. Osobą tą był dr med. B. Popielski, organizator i kierownik Działu Biologicznego Instytutu. Fakt ten, tj. wpisanie w strukturę władz towarzystwa przedstawiciela IES, jak również ukazanie się w *Czasopiśmie Sądowo-Lekarskim* w 1938 r. publikacji pochodzącej z IES – dra B. Popielskiego – pt. „Z działalności Działu Biologicznego Instytutu Ekspertyz Sądowych w Warszawie w roku 1937 r.” można potraktować jako pewnego rodzaju „ocieplenie” w stosunkach pomiędzy środowiskiem medyków sądowych i IES. Dopełnieniem tego może być ocena wyrażona przez profesora L. Wachholza w recenzji pracy habilitacyjnej dra Popielskiego zatytułowanej „Identyfikacja śladów krwi ludzkiej w medycynie sądowej”. Recenzja ta (rok 1939) odnosi się zarówno do pracy habilitacyjnej, jak i IES. Oto istotny fragment tej oceny: „praca jest owocem licznych badań śladów krwawych, jakie autor przeprowadzał w ciągu kilku lat dla sądów całej Rzeczypospolitej w Instytucie Ekspertyz Sądowych w Warszawie, utworzonym z inicjatywy wybitnego sędziego Józefa Skorzyńskiego. Praca Popielskiego **podnosi wybitne znaczenie tego Zakładu jako nie tylko Zakładu oddającego usługi wymiarowi sprawiedliwości, lecz także Zakładu stanowiącego placówkę naukową**” [wyróżnienie E. B.].

Okres II wojny światowej przerwał co dopiero zaczęłą działalność Towarzystwa Medycyny Sądowej i Kryminologii i przyniósł równocześnie w sensie dosłownym unicestwienie IES w Warszawie. W latach okupacji niemieckiej w Krakowie został utworzony Państwowy Instytut Medycyny Sądowej i Kryminalistyki na bazie krakowskiego Zakładu Medycyny Sądowej. Potrzeba wykonywania badań toksykologicznych doprowadziła do stworzenia Oddziału Chemicznego wpisanego również w strukturę tego Instytutu (kwiecień 1940 r.). Organizatorem i kierownikiem Oddziału Chemicznego został dr Jan Zygmunt Robel. Nawiązując do struktury organizacyjnej przedwojennego Instytutu Ekspertyz Sądowych, w Oddziale Chemicznym powstają pracownie: chemiczno-toksykologiczna, chemii ogólnej, fotograficzna oraz badania dokumentów. Na uwagę zasługuje fakt wprowadzenia do praktyki laboratoryjnej oznaczania zawartości alkoholu we krwi metodą Widmarka.

Oddział Chemiczny w okresie powojennym stał się kontynuatorem IES, który na stałe już pozostał w Krakowie.

Złożoność sytuacji, jaka zaistniała w medycynie sądowej w okresie powojennym (odbudowa zniszczonych względnie zdewastowanych zakładów, powstanie nowych zakładów) spowodowało, że pierwsze spotkanie kierowników katedr medycyny sądowej odbyło się dopiero w 1948 r. we Wrocławiu na I Konferencji Profesorów Medycyny Sądowej. Podczas trwania obrad podjęto kilka uchwał. Bardzo ważny był punkt 8. uchwały: „**wykonywanie wszelkich badań wchodzących w zakres medycyny sądowej, w szczególności badań dowodów rzeczowych powinno należeć obok Instytutu Ekspertyz Sądowych – do Zakładów Medycyny Sądowej w miarę ich możliwości, aby w ten sposób dostarczyć im materiału badawczego, potrzebnego dla celów dydaktyczno-naukowych**” [wyróżnienie E. B.]. Odstąpiono więc od kontrowersyjnego i niesłusznego stanowiska z okresu międzywojennego. Na I Konferencji Profesorów Medycyny Sądowej podjęto również bardzo ważną uchwałę o reaktywacji Polskiego Towarzystwa Medycyny Sądowej i Kryminologii oraz o wznowieniu wydawania *Czasopisma Sądowo-Lekarskiego*. Statut reaktywowanego Towarzystwa został zatwierdzony 5 września 1949 r., co było równoznaczne z jego rejestracją i zezwoleniem na jego działalność. Statut z 1949 r. różnił się niewiele w porównaniu ze statutem z 1938 r. Dokonano zaledwie kilku zmian.

W 1996 r. Zarząd Główny PTMSiK w celu opracowania nowego statutu powołał zespół. Kierował nim dyrektor IES Aleksander Głazek, a członkami zespołu byli: dr M. Stochaj, dr M. Legień oraz dr E. Baran. Kolejnych zmian dokonano w 2004 r., w które również był zaangażowany A. Głazek. Jego autorstwa jest też regulamin Walnego Zebrania Członków PTMSiK przyjęty w Warszawie w 2001 r.

Na pierwszym posiedzeniu organizacyjnym PTMSiK w 1949 r. prezesem Towarzystwa został wybrany prof. W. Grzywo-Dąbrowski, a w 1967 r. prof. J. S. Kobiela. Drugą kadencję jego prezesury przerwała w sierpniu 1972 r. śmierć. W styczniu 1973 r. prezesem wybrany został dyrektor IES doc. dr J. Markiewicz. Jego kadencja przypadła na lata 1973–1975. Do władz Towarzystwa byli wybierani również inni pracownicy IES. Podczas kadencji 1956–1960 członkiem Zarządu Głównego był dr J. Z. Robel. W latach 1967–1972 sekretarzem Zarządu Głównego był doc. J. Markiewicz, który od roku 1975 do 1992 pełnił funkcję jednego z wiceprezesów. Stało się zresztą tradycją, iż w Zarządzie Głównym jednym z wiceprezesów był wybierany dyrektor IES. Tak więc od 1992 r. wiceprezesem był A. Głazek, wybrany również na to stanowisko na walnym zebraniu Towarzystwa w Szczecinie w 2007 r. Członkami komisji rewizyjnej byli prof. T. Borkowski (1987–1991) oraz

dr W. Gubała (1998–2001), a jej przewodniczącym prof. W. Piekoszewski (2001–2004). Członkiem sądu koleżeńskiego w kadencji 2001–2004 była dr Z. Chłobowska.

Zgodnie ze statutem Towarzystwa istniała możliwość tworzenia oddziałów terenowych. Oddział krakowski PTMSiK powstał w październiku 1950 r. Jego pierwszym prezesem został prof. J. Olbrycht, a do zarządu oddziału wybrano dra J. Sehna. Prezesem oddziału krakowskiego w latach 1967–1972 był doc. dr J. Markiewicz, a w latach 1987–1998 prof. T. Borkowski.

Na I Konferencji Profesorów Medycyny Sądowej podjęto uchwałę o wydawaniu czasopisma sądowo-lekarskiego. Uchwała ta została zrealizowana dopiero w 1951 r. Ukazało się wówczas czasopismo *Archiwum medycyny sądowej, psychiatrii sądowej i kryminalistyki*. Redaktorem naczelnym *Archiwum...* został prof. W. Grzywo-Dąbrowski, a członkiem komitetu redakcyjnego dyrektor IES dr J. Sehn. Ostatni tom *Archiwum...* ukazał się w 1965 r. W ciągłości wydawnictwa nastąpiła dwuletnia przerwa.

W 1967 r. z inicjatywy Zarządu Głównego PTMSiK ukazał się „Biuletyn streszczeń prac naukowych z medycyny sądowej i dziedzin pokrewnych za lata 1960–1966”. Biuletyn został wydany w języku angielskim i zawierał 365 streszczeń publikacji pochodzących z ośmiu zakładów medycyny sądowej i IES. Publikacja ta przewidziana była do rozpowszechniania za granicą celem propagowania polskiego dorobku naukowego. W skład komitetu wydawniczego przygotowującego biuletyn weszli: T. Borkowski, Z. Marek, A. Jakliński i W. Nasiłowski.

Wznowienie czasopisma *Archiwum...* nastąpiło z inicjatywy bardzo aktywnie wówczas działającego Zarządu Głównego PTMSiK. Tytuł odpowiadał nazwie Towarzystwa – *Archiwum medycyny sądowej i kryminologii* (AMSiK). Redaktorem naczelnym został prof. A. Jakliński. W kolegiach względnie komitetach redakcyjnych brali udział pracownicy IES – T. Borkowski, J. Markiewicz, A. Głazek, J. Wójcikiewicz. W *Archiwum...* ukazywały się także prace naukowe osób zatrudnionych w IES. Podobnie zresztą jak w czasopiśmie wydawanym przez IES – początkowo pod tytułem *Z zagadnień kryminalistyki*, a od 1994 *Z zagadnień nauk sądowych* – drukowane były prace naukowe członków Towarzystwa.

Oceniając wydarzenia z perspektywy lat, stwierdzić należy, że najbardziej owocne i cenne współdziałanie pomiędzy środowiskiem medyków sądowych a IES dotyczyło materii związanej z toksykologią, a w jej obrębie z wysuwającą się często na plan pierwszy problematyką alkoholu. Drugą dziedziną współdziałania były zagadnienia związane z wypadkowością drogową.

Zanim jeszcze zostało reaktywowane Towarzystwo, czyli w latach 1945–1949, pierwszy okres nieformalnej współpracy pomiędzy PTMSiK a IES wiązać należy z osobą dr J. Z. Robła. W artykule autorstwa W. Nasiłowskiego i J. Markiewicza znajdujemy takie oto stwierdzenie: „w Polsce kontrolę trzeźwości przy pomocy analizy prób krwi wprowadził w latach czterdziestych dr J. Z. Robel, kierownik Oddziału Chemicznego Instytutu Medycyny Sądowej w Krakowie. W roku 1945 Oddział ten przekształcił się w Instytut Ekspertyz Sądowych i ta placówka naukowo-badawcza promowała metodę Widmarka do oznaczania alkoholu we krwi”. W tym okresie w IES wykonywano tego typu badania (oznaczanie alkoholu) dla Zakładu Medycyny Sądowej w Krakowie i we Wrocławiu. W miarę upływu czasu w zakładach medycyny sądowej powstawały pracownie oznaczające alkohol. Pracownicy tych placówek odbywali szkolenie – pod kierunkiem dr J. Z. Robła – w opanowaniu metody Widmarka. M.in. w szkoleniach tych uczestniczyli: K. Brzecka (Wrocław), Z. Grochowska (Kraków), T. Jokisz (Białystok) i W. Nasiłowski (Katowice).

Na I Zjeździe Medyków Sądowych, który odbył się w grudniu 1955 r. w Warszawie, jednym z głównych tematów była toksykologia alkoholu. Z treści referatów i dyskusji wynikało, że odnotowywano szereg nieprawidłowości w pracy placówek wykonujących badania próbek krwi na zawartość alkoholu. Jednym z postulatów uchwalonych na zjeździe stał się więc nadzór nad tymi placówkami. Z referatu J. Markiewicza i J. Nedomy wygłoszonego na II Krajowej Robotniczej Konferencji Naukowej w 1961 r. w Szczecinie wynikało, że taka kontrola była realizowana zgodnie z uchwałami Komisji Medycyny Sądowej Rady Naukowej przy Ministrze Zdrowia i Opieki Społecznej oraz I Zjazdu Medyków Sądowych.

Okres bardzo aktywnego współdziałania TMSiK z IES nastąpił pod koniec lat sześćdziesiątych ubiegłego stulecia. W 1967 r. prezesem Towarzystwa został prof. J. S. Kobiela, będący równocześnie Specjalistą Krajowym ds. Medycyny Sądowej, a sekretarzem zarządu głównego dr J. Markiewicz. Z inicjatywy prezesa uaktywniono Komisję Medycyny Sądowej Rady Naukowej przy Ministrze Zdrowia i Opieki Społecznej, a prace tej komisji powiązane były ściśle z PTMSiK. Komisja ta wytypowała Zespół do Ujednolicenia Zasad i Badania Trzeźwości w składzie: przewodniczący – dr J. Markiewicz, członkowie – prof. B. Puchowski, doc. A. Jakliński, doc. W. Nasiłowski, dr J. Pfeiffer i dr J. Nedoma. W oparciu o wytyczne zespołu pracownice IES: dr J. Nedoma i mgr H. Serda opracowały szczegółowe instrukcje oznaczania alkoholu we krwi metodą Widmarka i metodą fermentacyjną ADH. Komisja uchwałą z dnia 2 grudnia 1969 r. instrukcje te zatwierdziła i zaleciła ich stosowanie dla potrzeb wymiaru sprawiedliwości. Wytyczały

one krok po kroku prawidłowy sposób przeprowadzenia badań przy użyciu wspomnianych metod. W związku z tymi instrukcjami pozostawał wniosek Specjalisty Krajowego ds. Medycyny Sądowej skierowany do ministra zdrowia. Wniosek ten został zaakceptowany. Minister zdrowia wyraził zgodę na przeprowadzenie przez IES kontroli wszystkich podległych mu laboratoriów, w których wykonuje się oznaczenia poziomu alkoholu we krwi. W pierwszej kolejności przetestowane zostały pracownie zakładów medycyny sądowej, laboratorium Zakładu Kryminalistyki KGMO i laboratorium IES. W następnym etapie (rok 1971) przystąpiono do kontroli 20 laboratoriów służby zdrowia.

W 1976 r. została zorganizowana przez krakowski oddział PTMSiK konferencja naukowa w Osieczanach. Jedną z sesji poświęconą była podstawom dokonywania rachunku retrospektywnego. W oparciu o wygłoszone referaty W. Nasiłowskiego i J. Markiewicza oraz M. Bogusza, J. Pacha i W. Staški po przeprowadzonej dyskusji wypracowano zasady stosowania tego rachunku. Zostały one zaakceptowane przez prof. S. Raszeję (prezesa Towarzystwa), prof. A. Jaklińskiego (Specjalistę Krajowego ds. Medycyny Sądowej) oraz doc. J. Markiewicza (dyrektora IES).

W listopadzie 1983 r. w Krakowie zostało zorganizowane przez IES seminarium zatytułowane „Aktualne zagadnienia toksykologii sądowej”. Wówczas zrodziła się idea cyklicznych spotkań biegłych toksykologów sądowych i została ona wprowadzona w życie. Co roku zaczęły się więc odbywać konferencje toksykologów sądowych. Ich organizatorami był IES i terenowe oddziały PTMSiK. Niektóre z tych spotkań poświęcone były problematyce alkoholowej. I Konferencja Toksykologów Sądowych w 1985 r. obradowała pod hasłem: „Problematyka opiniowania w sprawach alkoholu”. Powołany wówczas zespół w składzie: A. Jakliński, W. Nasiłowski, S. Raszeja oraz grupa pracowników IES (znalazła się w niej Z. Chłobowska) pod przewodnictwem J. Markiewicza opracował „Zalecenia w sprawach orzecznictwa alkoholowego” opublikowane z datą 28 lutego 1986 r., adresowane do pracowni oznaczających alkohol oraz biegłych opiniujących w sprawach o nietrzeźwość.

W ramach IX Konferencji Toksykologów Sądowych w grudniu 1992 r. w Krakowie miała miejsce Krajowa Konferencja Alkoholologów. Celami konferencji były: dyskusja nad przydatnością stosowanych aktualnie metod analitycznych, nad trudnościami w opiniowaniu w sprawach alkoholowych, skonfrontowanie poglądów toksykologów i prawników oraz przygotowanie wytycznych dotyczących opiniowania w sprawach alkoholowych. Projekt takich wytycznych został opracowany przez zespół pod przewodnictwem J. Markiewicza, a w składzie zespołu znaleźli się: J. Dzida, W. Nasiłowski, F. Trela,

K. Śliwka oraz pracownicy IES: Z. Chłobowska, J. Łabędź, A. Głazek i W. Gubała. Uczestnicy konferencji przyjęli i zaakceptowali projekt zatytułowany „Kryteria i zasady opiniowania w sprawach alkoholowych”.

W następnym roku zostały zorganizowane dwie konferencje. 30 marca 1993 r. w Warszawie odbyła się konferencja zatytułowana „Ocena nietrzeźwości” z udziałem medyków sądowych, toksykologów i prawników. Przyjęto na niej uchwałę adresowaną do środowisk prawniczych zajmujących się kodyfikacją prawa karnego. Drugie spotkanie w ramach X Konferencji Toksykologów Sądowych w czerwcu 1993 r. w Zawoi poświęcone zostało stosowaniu analizatorów do badania zawartości alkoholu w wydychanym powietrzu i opiniowaniu na podstawie uzyskanych z tych urządzeń wyników.

Kiedy okazało się, że policja planuje przejęcie w całości od 1 stycznia 1995 r. badań krwi na zawartość alkoholu przez kilka wytypowanych laboratoriów kryminalistycznych komend wojewódzkich policji, zaistniała nowa sytuacja. Na posiedzeniu Zarządu Głównego PTMSiK w grudniu 1994 r., w którym brali udział kierownicy wszystkich zakładów medycyny sądowej i dyrektor IES A. Głazek, wystosowano pismo do ministra spraw wewnętrznych wskazujące na niesłuszność przyjętej drogi postępowania, tj. centralizacji badań przez policję. Przed takim rozwiązaniem ostrzegali również W. Nasiłowski i J. Markiewicz w artykule opublikowanym w czasopiśmie *Państwo i Prawo* w 1994 r. Oto cytat z tej publikacji: „docierają do nas informacje o projektach scentralizowania analiz prób krwi przez wojewódzkie placówki policji, przy wykorzystywaniu zautomatyzowanej importowanej aparatury. Projekty te budzą istotne zastrzeżenia i wątpliwości”. Starając się przeciwdziałać temu, do „Kryteriów i zasad opiniowania w sprawach alkoholowych” wydanych w 1992 r. wprowadzono zapis, że do 30 czerwca 1995 r. pracownie wykonujące oznaczenia alkoholu we krwi powinny pracować dwiema specyficznymi metodami analitycznymi, posiadać możliwość przeprowadzania badań „środków podobnie działających” oraz badań serologicznych. Przy niespełnieniu tych warunków, sankcją miałyby być odebranie uprawnień do wykonywania badań. Oczywiście policja nie odstąpiła od swoich projektów w tym zakresie.

Podczas XXI Konferencji Toksykologów Sądowych w 2004 r. w Karłowie został przedstawiony i przedyskutowany projekt dokumentu opracowany przez pracowników IES. Dokument ten został zatwierdzony przez Zarząd Główny PTMSiK w dniu 26 listopada 2004 r., a opublikowany w czasopiśmie *Prokuratura i Prawo* w 2005 r. Zatytułowano go „Zasady przeprowadzania pomiaru stężenia alkoholu oraz opiniowania w sprawach trzeźwości”.

Na konferencjach toksykologów sądowych zagadnienia związane z alkoholem nie były jednak dominujące. Podejmowano również tematy z zakresu

metodyki badań, kontroli jakości badań, wydolności metod analitycznych, wyosabniania ksenobiotyków z materiału biologicznego czy też omawiano współczesne metody instrumentalne. Tematem obrad były także zatrucia tlenkiem węgla, pestycydami oraz glikolem etylenowym. Na kilku spotkaniach zajmowano się również problemami związanymi z narkomanią. Od XXIII Konferencji – jako *novum* – wprowadzono warsztaty metodyczno-analityczne.

Kończąc omawianie związków PTMSiK z IES, przytoczę ciekawy fragment listu dra J. Z. Robla adresowanego do prof. B. Popielskiego: „[chemia sądowa] to moja stara bolączka, bo to ma być [coś], co naprawdę nie istnieje. W toksykologii zaś chemicznej zaczynamy dopiero pracować serio, zwłaszcza jeżeli chodzi o jej zastosowanie do ekspertyzy sądowej. Jedno co jest naprawdę zrobione, to alkohol. Poza tym trochę ulepszeń w metodyce analitycznej, nie opublikowanych”. List nosi datę 10 grudnia 1953 r.; myślę, że od tego czasu toksykolodzy sądowi niemało dokonali w tej dyscyplinie wiedzy.

Drugą płaszczyzną współpracy pomiędzy środowiskiem medyków sądowych a IES jest wypadkowość drogowa (medycyna drogowa, medycyna komunikacyjna, bo takimi hasłami określano tę problematykę). Z inicjatywy Towarzystwa w marcu 1963 r. została zorganizowana III Krajowa Naukowa Narada PTMSiK. Tematem obrad były „Wypadki drogowe. Rola medycyny, kryminalistyki i nauk pokrewnych w zapobieganiu i dochodzeniu przyczyn wypadków drogowych”. Na tej naradzie problemy wypadkowości drogowej rozważano wieloaspektowo. Referaty wygłosili lekarze klinicyści – okuliści, neurologi, laryngolodzy. Licznie reprezentowani byli medycy sądowi. Referat wprowadzający wygłosił prof. B. Puchowski, a został on zatytułowany „Rola medycyny w zapobieganiu wypadkom drogowym oraz ich następstwom dla człowieka”. Przedstawicielem środowiska prawniczego był prof. J. Sehn, który wygłosił referat pt. „Rola kryminalistyki w ustalaniu przyczyn wypadków drogowych”. W podsumowaniu swojego wystąpienia prof. B. Puchowski stwierdził, że „sprawy lekarskie w ruchu drogowym wymagają głębszych studiów. Po to, aby zapoczątkować studia w zakresie medycyny drogowej, powstał zamiar utworzenia Sekcji Wypadków Drogowych w ramach PTMSiK”.

Nowy Zarząd Główny PTMSiK, wybrany w 1967 r., jako jeden z głównych tematów badań naukowych wybrał medycynę komunikacyjną. Stąd też wspomniana już uprzednio Komisja Medycyny Sądowej Rady Naukowej przy Ministrze Zdrowia i Opieki Społecznej wspólnie z Sekcją Medycyny Wypadkowej PTMSiK kierowaną przez prof. E. Chróścielewskiego opracowały szczegółowy plan wiodących tematów w ramach aktualnego problemu „Medycyny wypadkowej w komunikacji drogowej” w skali ogólnokrajowej.

Z inicjatywy i na wniosek Specjalisty Krajowego ds. Medycyny Sądowej w 1970 r. w IES został powołany Zespół ds. Wypadków Drogowych przekształcony w 1977 r. w Pracownię Badania Wypadków Drogowych.

We wrześniu 1970 r. w Krakowie obradował IV Zjazd Krajowy PTMSiK połączony z sesją jubileuszową z okazji 40-lecia IES. Przewodniczącym komitetu organizacyjnego zjazdu był J. Markiewicz – sekretarz Zarządu Głównego, a równocześnie prezes krakowskiego oddziału PTMSiK. Jedną z głównych sesji tego zjazdu przebiegła pod hasłem „Wypadkowość w komunikacji drogowej”. W ramach IV Zjazdu zorganizowano również sympozjum na temat „Zagadnienia kryminalistyczne wypadku drogowego”. Warto z dyskusji, jaka prowadzona była na tym sympozjum, przytoczyć wypowiedź doc. K. Jaegermanna: „uzasadnienie potrzeby stosowania ekspertyzy zespołowej jest w gronie uczestników sympozjum zupełnie niepotrzebne. Dyskutować należy nad metodą wprowadzenia tego stylu pracy. Jedno zarządzenie władz zwierzchnich nie wystarczy. Konieczny jest perspektywiczny, realny plan działania, który oprócz trzeba na stanie faktycznym, a nie na pobożnych życzeniach (...) Organizacja orzecznictwa w sprawach rekonstrukcji wypadku drogowego musi opierać się na pracy stałych zespołów problemowych przy zakładach medycyny sądowej i przy współpracy z kryminalistykami. W Krakowie Sądowo-Lekarska Pracownia Wypadkowości ma możliwość ścisłej współpracy z Instytutem Ekspertyz Sądowych”.

Należy dobitnie podkreślić zasługi i wkład w tę współpracę prof. K. Jaegermanna. Z jego inicjatywy w 1978 r. została powołana przez Zarząd Główny PTMSiK Interdyscyplinarna Sekcja Wypadkowości Drogowej. W listopadzie 1980 r. w Krakowie zorganizowano konferencję naukową pod hasłem „Zespołowe interdyscyplinarne opiniowanie w wypadkach drogowych”. Na konferencji K. Jaegermann i K. Sosin przedstawili referat pt. „Modele współpracy biegłych przy rekonstrukcji wypadków drogowych” będący wynikiem doświadczeń z kilkuletniej współpracy kryminalistów z IES i lekarzy z Zakładu Medycyny Sądowej w Krakowie. Kontynuowana współpraca przy rekonstrukcji wypadków drogowych zleczanych przez organa wymiaru sprawiedliwości zaowocowała cyklem artykułów autorstwa K. Jaegermanna, K. Sosina i J. Unarskiego opublikowanych w *Archiwum medycyny sądowej i kryminologii*. Ten typ współpracy miał również miejsce w Poznaniu i w Gdańsku, gdzie znajdują się filie IES.

Wspólnym wysiłkiem PTMSiK oraz IES zorganizowano w 1988 r. w Popowie I Sympozjum Nauk Sądowych „Ślady kryminalistyczne”. IES został natomiast samodzielnym organizatorem konferencji pod hasłem „Problemy rekonstrukcji wypadków drogowych”. Tematyka tych spotkań obejmowała szeroki wachlarz zagadnień natury technicznej, kryminalistycznej oraz sądo-

wo-lekarskiej, a uczestniczyli w nich także medycy sądowi, którzy przedstawili kilka referatów. Również w innych konferencjach organizowanych przez IES brali czynny udział członkowie PTMSiK: „Dowód z opinii biegłego w projekcie kodeksu postępowania karnego” (1995 r.), „Status biegłego w postępowaniu sądowym” (1996 r.), „Biegły w sądzie” (2005 r.).

Jeżeli można uznać, że do historii zalicza się również nieodległe w czasie wydarzenia, to w tym kontekście należy wspomnieć o współdziałaniu członków PTMSiK z biegłymi z IES przy badaniu zwłok generała W. Sikorskiego.

A przyszłość? Myślę, że dzień jutrzejszy dobrze zapoczątkowała XXVI Konferencja Toksykologów Sądowych otwierająca następne ćwierćwiecze tych spotkań, podejmując dyskusję na temat oceny wpływu środków psychoaktywnych na sprawność kierowców, a tym samym na bezpieczeństwo uczestników ruchu drogowego. Aktualne jest więc nadal wspólne pole działań naszych środowisk, które w tym roku święcą Jubileusz: Instytut Ekspertyz Sądowych 80. rocznicę powstania, a Polskie Towarzystwo Medycyny Sądowej i Kryminologii 60. rocznicę reaktywacji.

LITERATURA

1. Archiwum autora.
2. Archiwum profesora B. Popielskiego.
3. Biuletyn streszczeń prac naukowych z medycyny sądowej i działów pokrewnych za lata 1960–1966, Wydawnictwo PTMSiK, Kraków 1967.
4. Roczniki czasopism (*Czasopismo Sądowo-Lekarskie, Archiwum medycyny sądowej, psychiatrii sądowej i kryminalistyki, Archiwum medycyny sądowej i kryminologii, Z zagadnień kryminalistyki, Z zagadnień nauk sądowych*).
5. Różycka D., Borkowski T., *Dzieje Instytutu Ekspertyz Sądowych 1929–1979*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1979.
6. Wydawnictwa konferencyjne i zjazdowe (programy, pamiętniki).